

Deel 2

HOEVE

RIJCKEVORSEL

***EEN (BIOLOGISCH) LANDBOUWBEDRIJF
MET SPECIALE ZORG VOOR MENSEN,
MILIEU, NATUUR, VOEDSEL EN DIEREN.***

1 AUGUSTUS 2006

6 BEDRIJFSONDERDELEN

LUCHTFOTO HOEVE RIJCKEVORSEL

6.0 Inleiding

De Hoeve Rijckevorsel kan zich verder ontwikkelen tot een multifunctioneel en pluriform gemengd agrarisch bedrijf waarbij het geheel meer is dan de som der delen.

Het is belangrijk om te zorgen voor een evenwichtige samenstelling en afstemming van de afzonderlijke bedrijfsonderdelen en moet voldoen aan de missie:

“De Hoeve Rijckevorsel is een multifunctioneel en pluriform biologisch landbouwbedrijf met speciale aandacht voor natuur & milieu, zorg, de recreant en de consument.”

Concreet betekent dit een primair agrarisch bedrijf met een aantal duidelijke dienstentakken, zoals natuurbeheer en –onderhoud, een zorgfunctie, een horecafunctie en een recreatieve en educatieve functie.

Geen van deze afzonderlijke onderdelen mag gaan overheersen: het is géén kinderboerderij, het is géén kampeerboerderij, het is géén educatief centrum, het is géén zorgboerderij, het is geen manége, het is géén museumboerderij, etc., maar het is de Hoeve Rijckevorsel, een nog echt functionerend boerenbedrijf waar véél gebeurt met een duidelijk maatschappelijke functie. Juist door de schaalgrootte waarop deze functies plaatsvinden kan het een gevoel van geborgenheid geven voor de bezoekers van het bedrijf.

Hiermee wordt van een zwakte van het bedrijf juist een krachtig en sterk punt gemaakt.

Met deze bedrijfsonderdelen wordt ook aansluiting gezocht bij de bezieling en betrokkenheid van de ondernemers zelf. Dit is het menselijk kapitaal. Hun kennis en ervaring kan hierbij het beste tot zijn recht komen. Daarbij wenst men deze opgebouwde bagage graag over te dragen aan andere mensen en straks ook aan een volgende generatie. Continuïteit en perspectief zijn belangrijke factoren in emotionele zin. Dat betekent dat het bedrijf ook commercieel deze continuïteit en dit perspectief moet kunnen garanderen. Pas dan wordt ook voldaan aan het uitgangspunt om te komen tot een volwaardige en duurzame bedrijfsvoering.

Met betrekking tot de financiering kan nog gesteld worden dat in de gespreksverslagen door zowel de heer Wiersma van de deelgemeente Hoek van Holland alsook de heer Heutink van het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam de opvatting wordt gehuldigd dat “rood” als bron van financiering moet dienen voor de gebiedsontwikkeling. De heer Heutink stelt hierover letterlijk:

“Als andere partijen veel geld verdienen aan de ontwikkeling van rode functies zal een redelijk deel daarvan aan de gemeenschap ten goede moeten komen. Het kan niet zo zijn dat dit gebiedsontwikkelingsplan ertoe leidt dat één partij sterk profiteert en dat andere partijen daarin niet delen”.

6.1 Natuurbeheer

6.1.0

Inleiding

De natuurlijke graslanden in de Korte Bonnen zullen beheerd moeten worden met een beweidings- en maaischema welke ten dienste zullen staan van bepaalde te formuleren natuurdoelstellingen. Voor het vee is het echter wel belangrijk dat bepaalde giftige planten (Jacobskruid!) niet in het wintervoer komen. In de weide herkent het vee deze planten, maar in hooi of kuilvoer lukt dit niet.

Schapen, melk- en mestvee zullen belangrijke grazers zijn in de polder. Hun producten kunnen biologisch worden afgezet of tot meerwaarde worden gebracht. Omdat hier de veehouderij ten dienste staat van het natuuronderhoud zal er sprake zijn van een extensieve begrazing en vanwege het gewenste sparen van weidevogelnesten zal er ook laat gemaaid kunnen worden. Dit betekent een mindere kwaliteit ruwvoer voor de wintermaanden, welke aangevuld zal moeten worden door specifiek geteeld ruwvoer (maïs, lucerne) en krachtvoer (haver, gerst) op de akkerlanden in de Lange Bonnen. Er kan op deze wijze wel gestreefd worden naar een gesloten biologische kringloop.

Naast dit bovengenoemde vee zijn er nog de paarden die een belangrijke economische steunpilaar betekenen voor de Hoeve Rijckevorsel. Hieraan is echter een limiet gesteld doordat er in de wintermaanden slechts ongeveer 25 paarden kunnen worden gestald. Paarden zijn ook andere grazers dan schapen en koeien. Door een evenwichtige afstemming kan men elkaar echter aanvullen en versterken.

Diersoorten die als hoofdbestanddeel ruwvoer in het rantsoen hebben, worden graasdieren genoemd. Met behulp van de graasdierenheid (GDE) kunnen de dieren in elkaar worden omgerekend op basis van de netto-voederbehoefte (in kVEM). Op basis van een bepaalde berekeningssystematiek zijn de volgende graasdierenheden per diersoort vastgesteld:

Dier:	GDE:
- Melkkoe	1
- Zoogkoe	0,77
- Jongvee 0-1 jaar	0,28
- Jongvee 1-2 jaar	0,51
- Ooi	0,10
- Ooi, inclusief 1,7 lam	0,15
- Paard	0,46

Ten zuiden van de hooiberg is er een ruimte gereserveerd voor de bouw van een potstal. Deze is noodzakelijk om op een biologische gecertificeerde wijze melkvee te kunnen houden. Voor deze potstal is ongeveer 12 bij 28 meter beschikbaar; dat is 336 vierkante meter. De vereiste ligruimte per koe is circa 6 vierkante meter. Na aftrek van een loop-eetruimte van 3 meter breed is er dus 252 vierkante meter over en dus ruimte voor 42 koeien. Dit past ook in de beschikbare vreetbreedte van 0,65 centimeter.

Het melkquotum van 135.000 kg. melk kan met een gemiddelde biologische melkproductie van ongeveer 6.000 kg. melk vlot met 25 melkkoeien worden volgemolken. De melkfabriek streeft naar een ondergrens van 200.000 kg. melk van een biologisch bedrijf. Daarvoor zijn dus ongeveer 34 koeien nodig en daarvoor zal ook melkquotum moeten worden bijgekocht.

Naar verwachting zal er een scheiding in de markt gaan komen van grotere biologische boeren die de melk van hun bedrijf afleveren aan de melkfabriek en biologische boeren die de melk zelf tot meerwaarde brengen door deze te verzuivelen. Op de Hoeve Rijckevorsel is niet de groeipotentie aanwezig om uit te groeien tot een grote leverancier van biologische melk. Het is dan ook verstandig nu reeds de keuze te maken voor het zelf verzuivelen, mede gezien de ligging van het bedrijf en de andere activiteiten.

Ook van vleesvee heeft men niet te verwachten dat deze structureel een substantiële bijdrage aan het inkomen kunnen leveren. Men kan elders in Europa op een goedkopere wijze biologisch vlees produceren dan in de Bonnenpolder. Het is wellicht wel interessant de uitstoot van de melkveestapel tot meerwaarde te brengen door deze zelf af te mesten. Ook daarmee levert men een bijdrage aan een gesloten biologische kringloop. Dit vlees zou kunnen worden afgezet door de plaatselijke scharrelslager.

Voor het overige kan een speciaal soort vleesvee vooralsnog wel een bijdrage leveren aan het verwerken van het ruwvoer. De zogeheten “dikbillen” zijn daarbij zeker niet aan de orde. Deze manier van vlees produceren voldoet niet aan de normen en waarden die de beide ondernemers stellen aan het houden van vee. Het kan daarbij niet zo zijn dat op natuurlijk grasland vee loopt waarbij niet op een natuurlijke wijze een kalf kan worden geboren en waarbij de dieren na een zekere leeftijd forse gewichtsproblemen krijgen vanwege de onregelmatige verdeling van hun gewicht over het lichaam. Dit verhaal past niet op een bedrijf dat ook de pretentie heeft een educatief element te bevatten.

Het is dus belangrijk voor de exploitatie van het bedrijf dat het melkquotum gehandhaafd blijft en misschien in de toekomst nog wat kan worden uitgebreid. Melkvee zorgt voor levendigheid, structuur en ritme op een bedrijf. Het is niet alleen een passie van één van beide ondernemers op het bedrijf, maar laat bezoekers ook het dagelijkse ritueel zien van het melken en voeren. Voorts betekenen de (zuivel)producten van dit melkvee een welkome aanvulling in de winkel en de kleinschalige horecafaciliteit. Campinggasten genieten ervan als ze 's ochtends verse melk kunnen krijgen en zorgcliënten genieten ervan als ze dit vee kunnen verzorgen.

Ook de schapen zijn een aantrekkelijk element in de polder en op de boerderij. Deze dieren kennen een andere begrazingspatroon welke nuttig is in het onderhoud van het natuurlijk grasland. Het vlees en de wol zijn interessante producten.

6.1.1 Melkveehouderij

Bij het opstellen van het Gebiedsontwikkelingsplan De Bonnen is reeds het houden van melkvee op de Hoeve Rijckevorsel een belangrijk uitgangspunt geweest. Ook in het door DLV Adviesgroep N.V. in opdracht van de deelgemeente Hoek van Holland opgestelde bedrijfsplan is de melkveehouderij een belangrijke steunpilaar onder het bedrijf.

Het quotum is weliswaar niet groot, maar wel van groot belang als onderdeel van het bedrijf. De melkveehouderij zorgt voor een “levend” en daarmee aantrekkelijk bedrijf in de Bonnenpolder. Het weiden van het vee in de Korte Bonnen staat ten dienste van natuurdoeleinden, evenals het maaien en hooien of kuilen van het gras.

Bij de biologische veehouderij behoort een potstal te worden gerealiseerd. Dit is verplicht voor 2010. Hiervoor is de ruimte op het bedrijf gereserveerd. Deze potstal geeft in de wintermaanden een beter welzijn voor het vee, maar verlicht ook de werkzaamheden met voeren en uitmesten voor de boer. Daarbij wordt er strorijke stalmest verkregen wat aantrekkelijk is in de biologische bemesting.

Bij de bouw van een potstal kan de huidige grupstal gedeeltelijk worden omgebouwd tot melkstal. Het gedeelte van de grupstal dat vervolgens resteert, kan worden benut als zuivelruimte. Het huidige melklokaal kan dezelfde bestemming blijven houden.

De afgelopen jaren heeft ing. L.W. Vreugdenhil reeds zijn fokbeleid aangepast op het biologisch houden van melkvee. Er worden immers andere eisen aan koeien gesteld die weiden op natuurlijk grasland en veel ruwvoer van een wat mindere kwaliteit opnemen. De gemiddelde productie per koe zal ook duidelijk achterblijven bij de productie die gerealiseerd kan worden in de “normale” melkveehouderij.

STAGIAIRE NADIA KUZINA UIT MOSKOU VOERT OP HOLLANDSE KLOMPEN DE KALFJES

6.1.2 Zuivel

Reeds in het midden van de jaren '80 heeft ing. L.W. Vreugdenhil met succes een cursus boerenkaasbereiding gevolgd. Toen was hij er echter nog niet aan toe om deze zuiveltak op te starten. De interesse was duidelijk aanwezig, maar er waren op dat moment andere prioriteiten op het bedrijf. Vreugdenhil wilde graag produceren voor de plaatselijke markt, voor de lokale consument. Volgens hem lag daar de toekomst van het bedrijf in deze (uit)hoek van het Westland. Op dat moment lag de aandacht met name op de teelt en verkoop van aardappelen. Toen echter rond 1990 duidelijk werd dat de naburige gemeente een oogje dichtkneep bij een illegale detailhandel, werd ook het perspectief van zuivelbereiding en daarmee directe verkoop van zuivelproducten aan de consument onduidelijk. Er werd immers in deze naburige gemeente getolereerd dat producten van elders werden ingekocht en werden doorverkocht alsof deze op het eigen bedrijf waren voortgebracht. Inmiddels is na een uitspraak van de Raad van State, afdeling bestuursrecht, duidelijk geworden dat deze buurgemeente hiermee in overtreding was.

Hiermee is de weg vrijgemaakt voor en wordt het mogelijk dat er op de Hoeve Rijckevorsel een breed scala aan zuivelproducten wordt gemaakt, zoals kwark, kaas, boter, karnemelk, ijs, yoghurt en andere dessertproducten. In een gedeelte van de oude grupstal kan hiervoor de ruimte worden vrijgemaakt. De producten kunnen worden verkocht in de winkel en in de kleinschalige horecagelegenheid.

6.1.3

Mestvee

Bij een melkveestapel behoort altijd een zekere uitstoot. De stierkalfjes kunnen niet gebruikt worden en ook alle koekalfjes zijn niet nodig ter vervanging. Bij volwassen koeien is er sprake van gemiddeld 25 % vervanging op jaarbasis door problemen t.a.v. de productie of de kwaliteit hiervan, door uierproblemen, door andere gezondheidsproblemen, door een vervelend karakter of door vruchtbaarheidsproblemen.

Deze uitstoot verdwijnt op de reguliere bedrijven naar gespecialiseerde bedrijven die kalveren “mesten” of in de zogeheten “vetweiderij”. Soms wachten boeren tot een volwassen melkkoe voldoende gewicht heeft om via de veehandel aan de slager te verkopen.

In het streven naar een gesloten biologische kringloop is het wellicht aantrekkelijk om deze uitstoot op het eigen bedrijf te houden tot het stadium dat het naar de slager kan. De consument kan dan zien dat het dier een goed leven heeft gehad.

BERNADETTE AAN HET ROER

6.1.4 Schapen

Schapen kunnen een belangrijke functie vervullen in het natuurbeheer, mede dankzij hun begrazingspatroon. Het dier hoort in het Hollandse polderlandschap en kan op extensieve wijze worden gehouden. In het voorjaar bij de lammerperiode is extra aandacht gewenst. Dan zal er ook sprake moeten zijn van tijdelijke huisvesting.

Schapen oefenen een gunstige invloed uit op het grasbestand. Ze grazen kort. Dit kort afgrazen bevordert de ontwikkeling van de fijnere grassoorten. Hierdoor wordt een gesloten grasmat verkregen. Dit wordt mede bevorderd door de fijne hoefjes. Schapen knabbelen het gras. Hierdoor worden jonge grasplantjes niet uitgetrokken.

Bij goed grasland kunnen op 1 hectare 10 tot 15 fokooien worden gehouden met inbegrip van de in het voorjaar geboren lammeren. Door uitval en selectie wordt jaarlijks ongeveer 20% van het aantal oudere schapen vervangen door lammeren.

Omweiden van schapen is gewenst. De schapen komen dan regelmatig in vers gras. Dit stimuleert een goede opname van voedsel, waardoor de gezondheid en de groei worden bevorderd. Het gaat ook een zware besmetting met maag- en darmparasieten tegen.

Ofschoon schapen weinig aandacht vragen is dagelijkse aandacht nodig. Een schaap kan in de sloot geraken of verwentelen, d.w.z. op de rug komen te liggen. Dit kan na enkele uren de dood tot gevolg hebben. Voorts dient men de schapen periodiek te controleren op huidparasieten en op de kwaliteit van de hoefjes. Het scheren vindt meestal plaats in de maand juni.

Om goed met de dieren te kunnen omgaan, is het nodig dat men vertrouwen wint. Door kalm te blijven en de schapen dagelijks iets te voeren, wordt het gezegd “zo mak als een schaap” bewaarheid. Daarmee is het schaap ook uitermate geschikt om een rol te vervullen in de zorgfunctie die de Hoeve Rijckevorsel heeft.

In een gebied met een grote recreatieve druk bestaat er het risico dat loslopende honden forse schade kunnen aanrichten. Een goede afrastering is daarbij van belang, evenals gemengd weiden met jongvee en/of pony's. Deze weerhouden honden ervan te jagen in het weiland.

Hoewel schapen dagelijks aandacht vragen, is de benodigde arbeid onregelmatig over het jaar verdeeld. Ongeveer de helft van de totale jaarwerkzaamheden moet worden verricht in de periode van het aflammeren. De benodigde arbeid neemt af naarmate meer ooien worden gehouden. Volgens het Proefstation voor de Rundveehouderij is de arbeidsbehoefte bij verschillende aantallen dieren als volgt:

Aantal ooien	20	50	100
Benodigde arbeid in manuren/jaar	320	450	700
Manuren per ooi per jaar	16	9	7

6.2 Akkerbouw

WETERINGS SR. MAAKT HET BOUWLAND ZAAIKLAAR MET DE PENNENSLEEP

6.2.0 Inleiding

De akkerbouw zal moeten plaatsvinden in de Lange Bonnen. De traditionele wisselbouw in de Korte Bonnen zal niet langer mogelijk zijn. De percelen daar zullen worden omgezet in natuurlijk grasland. Voor het vee zal echter kwalitatief goed ruwvoer moeten kunnen worden gewonnen en ook zal er stro nodig zijn voor de potstal en de paardenboxen. In het streven naar een gesloten biologische kringloop zullen bepaalde onderdelen van het bouwplan (maïs, e.d.) ten dienste staan van de dierhouderij. Voorts kan de mest van het vee en de paarden worden aangewend in de akkerbouw.

Een ander onderdeel van het bouwplan zal ten dienste staan van de bevoorrading van de boerderijwinkel, zoals aardappelen, uien en vollegrondsgroenten. De aardappelen en uien zijn eveneens een bewaarproduct, evenals bepaalde vollegrondsgroenten (knolselderij, kool, etc.). Met name voor de versproducten zal de planning goed moeten zijn.

De teelt van suikerbieten vormt traditioneel een belangrijke steunpilaar onder de akkerbouw. Bij de biologische teelt kan de onkruidbestrijding een probleem vormen, maar met de huidige mechanische middelen is er veel mogelijk.

VOEDSEL IS ERG BELANGRIJK!

6.2.1 Aardappelen

De aardappelteelt is altijd een factor van belang geweest in de Bonnenpolder. Op het bedrijf van Vreugdenhil bestond voorheen 25 % van het bouwplan uit aardappelen voor de consumptie. Ook bij Weterings werden er aardappelen geteeld voordat men zich toeleegde op de gespecialiseerde teelt van spruitkool.

Bij de biologische teelt van aardappelen is het van groot belang vroeg te kunnen poten. Het groeiseizoen kan immers vanwege de phytophthora infestans, de gevreesde aardappelziekte, kort zijn. Het is dus van groot belang dan al zoveel mogelijk opbrengst te hebben. Overigens is de kans op deze ziekte niet zo groot in dit westelijkste stukje van de regio met een overheersend westenwind. Voorts is het van belang rassen te telen die zoveel mogelijk resistent zijn tegen deze ziekte. Het is eveneens van belang verschillende rassen te telen om de risico's te spreiden.

Reeds in maart kan gestart worden met het poten van de aardappelen. Deze vroege aardappelen kunnen dan al in juli worden geoogst. Het is dan aantrekkelijk om 2 of 3 keer per week verse aardappelen te rooien, mede om de winkel van aardappelen te voorzien. De oogst van de aardappelen kan duren tot eind september. Deze aardappelen zullen moeten worden bewaard. Het is belangrijk om bewaaraardappelen te telen die niet kiemlustig zijn.

AARDAPPELEN POTEN: JONG GELEERD, OUD GEDAAN?

De aardappel kan niet alleen een waardevolle bijdrage betekenen in het assortiment van de winkel, maar ook van de horecafaciliteit, d.m.v. verse friet, gebakken aardappelen of aardappelsalade. In de Bonnen worden van oudsher kwaliteitsaardappelen geteeld. De grond leent er zich uitermate goed voor en ook het microklimaat maakt het mogelijk dat er een fantastische aardappel wordt geteeld. Ook hiervoor geldt dat de consument het proces kan volgen van poten, groei, oogst en bewaren.

STAGIAIRE CYRIEL ORAIN UIT BRETAGNE AAN HET AARDAPPELROOIEN

6.2.2 Uien

De ui is een aantrekkelijk product dat veelvuldig wordt gebruikt in de keuken. De teelt van uien staat bekend om zijn wisselvallige prijzen. De ui kan ook een arbeidsintensief product zijn in de biologische teelt. Het onkruid is altijd een probleem in een gewas dat niet dekkend genoeg is. Er zal dan ook niet alleen regelmatig mechanisch in geschoffeld moeten worden, maar ook handmatig.

Met een kleine aanpassing aan de aardappelrooier kunnen de uien mechanisch worden gerooid. Ook voor het zaaien en schoffelen is de aanwezige apparatuur aan te passen.

Voor de boerderijwinkel kan de ui een belangrijk onderdeel van het assortiment zijn. Deze kan als zelfgeteeld product jaarrond worden aangeboden.

HET KEURMERK VOOR BIOLOGISCH GEPRODUCEERD VOEDSEL

6.2.3 Snijmaïs

Een zeker areaal snijmaïs is nodig om het vee gedurende de wintermaanden van energierijk voedsel te voorzien. Vanaf eind april tot medio mei kan de maïs gezaaid worden. In de biologische teelt is een vlotte start belangrijk om het onkruid te kunnen onderdrukken. Het is dus belangrijk dat er een voldoende hoge bodemtemperatuur is. In de weken voor het zaaien is het verstandig reeds een aantal malen te eggen om het kiemzaad van de onkruidplantjes te vernietigen.

OOGST SNIJMAIS

De maïs wordt in september of oktober verhakseld en in een kuil onder plastic opgeslagen. Gedurende de wintermaanden wordt dan dagelijks maïs gevoederd aan de dieren. Het is een goed product. Het zaaien en hakselen en aanrijden van de kuil gebeurt door een loonwerker. Daarmee is het wel een kostbare teelt.

Het vraagt gedurende de zomermaanden niet veel aandacht als het gewas vlot van start is gegaan. Er zal enkele malen met een wiedege en een schoffelgarnituur door de rijen moeten worden gereden.

DANIEL WARTLIK UIT OOSTENRIJK MET DE RIJENFREES IN DE MAÏS

6.2.4 Graan

De teelt van tarwe, gerst of haver is een noodzakelijk onderdeel van het bouwplan. De financiële opbrengst is echter gering. Het stro kan benut worden in de potstal en bij de paardenstallen.

GRAANOOGST MET HET STAELDUINSE BOS OP DE ACHTERGROND

Haver kan worden geplet en als voer voor de paarden worden gebruikt. Voor gerst en tarwe die op een biologische wijze zijn geteeld, zal de afzet elders gevonden moeten worden. Het zou aantrekkelijk kunnen zijn als een bakker “Bonnenbrood” zou kunnen bakken van tarwe die in de Bonnen is geteeld.

6.2.5 Suikerbieten

Het perspectief van de teelt van suikerbieten is momenteel nog onduidelijk. Met een zekere schaalgrootte en een goede fysieke opbrengst per hectare moet het een aantrekkelijk teelt kunnen blijven. Bij de teelt van biologische suikerbieten is de onkruidbestrijding vaak het grootste probleem.

De mechanische onkruidbestrijding wordt echter steeds beter en de combinatie met een zorgtaak op de Hoeve Rijckevorsel kan betekenen dat de teelt van suikerbieten weer mogelijk wordt.

SUIKERBIETEN ROOIEN IN DE KORTE BONNEN

Het is eveneens onduidelijk of er weer een meerprijs betaald gaat worden voor biologische suiker. Deze is feitelijk nodig om de meerkosten te kunnen betalen van een biologische teelt. Van schoffelen gaat echter een therapeutische werking uit.

De teelt van suikerbieten is een mooi product in het Hollandse landschap en past in het bouwplan van de Hoeve Rijckevorsel. Het is aantrekkelijk het aanwezige suikerquotum weer zelf te benutten.

KLAAR OM NAAR DE SUIKERFABRIEK TE WORDEN AFGEVOERD

6.2.6 Vollegrondsgroenten

Met de beperkingen die de grond stelt, kunnen toch nog enige vollegrondsgroenten worden geteeld. Hiermee dient dan met name de winkel te worden voorzien.

De teelt van vollegrondsgroenten kan ook een educatief karakter hebben, evenals het bieden van dagbesteding van mensen die op de Hoeve Rijckevorsel zijn vanwege de aangeboden zorgfunctie.

Hiermee staat de teelt van vollegrondsgroenten in dienst van zowel het educatieve element, de zorgfunctie alsook de boerderijwinkel. Het doel is niet het bereiken van een hoge fysieke opbrengst met een maximaal realiseerbare kwaliteit tegen de hoogst mogelijke prijs, maar een breed assortiment in de boerderijwinkel, het laten zien aan de consument en de scholier hoe de diverse groenten in de vollegrond groeien en het bieden van dagbesteding.

6.3 Zorg

KIEZEN VOOR KWALITEIT BETEKENT ZORGVULDIG ZIJN

6.3.0 Inleiding

Zorgboerderijen - ook wel landbouw-zorgcombinaties genoemd - combineren het agrarische werk met zorg. Mensen die hulp behoeven kunnen op allerlei soorten land- en tuinbouwbedrijven een waardevolle daginvulling krijgen. Meestal gaat het om dagbesteding of dagopvang voor mensen die - om wat voor reden dan ook - veel zorg en begeleiding nodig hebben. Sommige boerderijen bieden tevens de mogelijkheid om op de boerderij te wonen of te logeren.

Op de zorgboerderij kunnen de mensen als hulpboer meewerken. De mensen doen werkzaamheden naar eigen kunnen, zoals het rapen van eieren, het verzorgen van de dieren, klein onderhoud aan machines en gebouwen, het schoonhouden van de stallen, landschapsonderhoud of het poten van plantjes. Het doen van dit soort werkzaamheden biedt de mensen structuur. Daarnaast is de afwisseling in werkzaamheden op een zorgboerderij vaak groot.

Ook zijn er mensen die naar de zorgboerderij gaan om te leren werken en werkend te leren. In dit geval is het werk op de boerderij bedoeld om weer arbeidsritme en sociale contacten op te doen, met uiteindelijk doel doorstroming naar een opleiding, een reguliere baan of vrijwilligerswerk.

De Hoeve Rijckevorsel kan als multifunctionele en pluriforme agrarische onderneming voorzien in een groeiende behoefte aan zorg in deze dichtbevolkte regio. De Bonnenpolder biedt de mogelijkheden tot rust, ruimte en reflectie. De locatie zelf biedt een grote diversiteit aan mogelijkheden tot dagbesteding en dagopvang. Daarnaast kan er de vereiste zorg en begeleiding worden geboden.

Landbouw/zorgcombinaties worden vaak aangeduid als "zorgboerderij". Een zorgboerderij is een agrarisch bedrijf dat zorgvragers (verstandelijk of lichamelijk gehandicapten, (ex)psychiatrische cliënten, cliënten uit de verslavingszorg of zorgbehoevende ouderen) onder meer dagbesteding, een begeleide werkplek of arbeidstraining biedt. Ook een (kleinschalige) woonfunctie is mogelijk. De combinatie van landbouw en zorg is een vorm van verbreding, die zowel voordeel biedt aan de landbouw, in de vorm van extra inkomsten, als aan de zorg (inspelen op wensen van zorgvragers). Essentieel is dat het hier gaat om de toevoeging van een zorgtak op een bestaand, in werking zijnd agrarisch bedrijf.

Op de Hoeve Rijckevorsel kan er sprake zijn van een ideale combinatie van zorg, landbouw, natuuronderhoud, recreatie en educatie. Het authentieke agrarische karakter bevestigt de eigen identiteit, mede dankzij de kleinschaligheid. De meerwaarde zit juist in de combinatie, oftewel de som is meer dan het geheel der delen.

6.3.1 Uitgangspunten

1. Openheid: Iedereen mag weten wat we doen, wat onze kwaliteiten zijn, maar ook tegen welke problemen we oplopen en wat onze grenzen zijn. Dat de Hoeve Rijckevorsel een open en eerlijk bedrijf is, willen we laten merken in al de contacten, zowel binnen als buiten het bedrijf.

2. Respect: Alle contacten die de Hoeve Rijckevorsel aangaat, draaien om het begrip respect. Respect betekent: de ander in zijn waarde laten, afspraken nakomen, ervoor zorgen dat de ander op je kan rekenen. Respect voor elkaar geeft ruimte en vertrouwen.

3. Deskundigheid: De Hoeve Rijckevorsel wil de beste zorg aan de cliënten geven, als antwoord op de vraag die gesteld wordt. Dit vraagt deskundigheid. Kennis en deskundigheid vereisen permanent onderhoud, omdat de sectoren landbouw en zorg voortdurend in ontwikkeling zijn. De Hoeve Rijckevorsel zal er dan ook alles aan doen om de kennis actueel te houden. De Hoeve Rijckevorsel wil vanuit die deskundigheid volop ruimte geven aan vernieuwing door de cliënten en (eventuele) medewerkers de mogelijkheden aan te reiken zich te ontwikkelen. Belangrijk daarbij zijn het behoud van de eigen identiteit en het kleinschalige karakter. Het authentieke karakter van de hoeve en zijn ondernemers dient gehandhaafd te blijven.

4. Authenticiteit: De combinatie tussen het oorspronkelijke boerenbedrijf en de authenticiteit van de ondernemers is een aantrekkelijke omgeving voor cliënten die geen “witte jassen” om zich heen dullen, niet “moeilijk” willen doen en feitelijk vooral niet als cliënt behandeld willen worden. Ze willen in een eerlijke omgeving zijn met eerlijke mensen en eventueel werken aan een eerlijk product. De Bonnenpolder kan beschouwd worden als een eerlijke omgeving, het authentieke karakter van de Hoeve Rijckevorsel is bewaard gebleven en de ondernemers zijn nuchtere en eerlijke praktijkmensen die weten dat het niet altijd allemaal vanzelf gaat in het leven. Dit betekent geen diskwalificatie van de reguliere hulpverlening, integendeel: het kan juist een waardevolle aanvulling hierop zijn voor die mensen die zich juist laten inspireren in een dergelijke omgeving en de bezigheden met allerlei “aardse” zaken. Met een overall en laarzen aan kan men ook goed aan zichzelf werken.

Hiermee wordt voor de zorgtak van de Hoeve Rijckevorsel aansluiting gevonden bij het uitgangspunt voor de totale onderneming om maatschappelijk verantwoord te produceren. Daarnaast wordt hiermee voldaan aan de basisprincipes t.a.v. volwaardig en duurzaam ondernemen en de geformuleerde principes t.a.v. verantwoordelijkheid en respect.

Dit onderdeel sluit ook aan bij de ervaringen die Vreugdenhil de afgelopen decennia heeft opgedaan in het opvangen, begeleiden en coachen van mensen met psychosociale problemen. Dit gebeurde altijd anoniem en gratis. De leeftijd van deze mensen varieerde van begin pubertijd tot middelbare leeftijd en hun problemen varieerden van depressie tot burn-out.

Voorts is Bernadette Weterings de afgelopen jaren professioneel werkzaam in de gezondheidszorg en zij heeft hierin duidelijk haar draai gevonden. Graag zou zij dit willen combineren met de ervaringen die zij heeft opgedaan in de horeca en de landbouw.

De missie van het bedrijf: “Een (biologisch) landbouwbedrijf met speciale zorg voor mensen, milieu, natuur, productiegewassen en dieren” is dus ook duidelijk de missie van dit bedrijfsonderdeel. Zelfontplooiing en zelfverwerkelijking zijn belangrijke uitgangspunten voor de ondernemers zelf, maar ook voor de cliënten. In deze omgeving met dieren, planten, natuur en het ritme en de verantwoordelijkheden die hierbij horen kunnen mensen tot hun recht komen. Die ambiance wordt door de ondernemers zelf waardevol geacht en men wil deze ook delen met de cliënten.

De aard van de onderneming maakt het ook mogelijk om de zorgtaak geleidelijk uit te bouwen tot een substantiële taak. Feitelijk is Vreugdenhil reeds jaren geleden begonnen en kan dit nu succesievelijk worden uitgebreid. Vreugdenhil heeft het echter altijd gratis gedaan. Er zal nu een omslag gemaakt moeten worden om voor deze “dienst” ook een vergoeding te krijgen. Daar zijn de mogelijkheden toe.

Door een verschuiving in de werkzaamheden kan Leen Vreugdenhil in de toekomst meer aandacht gaan besteden aan deze zorgtaak. Herman Weterings kan dan een aantal taken overnemen, maar kan ook cliënten begeleiden in de taken die hij op zich gaat nemen. Bernadette Weterings zou ook een volwaardige zorgtaak hebben in de Hoeve Rijckevorsel – nieuwe stijl. Er bestaat de mogelijkheid dat in de toekomst dit team wordt uitgebreid met nog meer personen.

6.3.2 Doelgroep

Er is een grote verscheidenheid aan mensen die terecht kunnen op een zorgboerderij. Hierdoor kunnen combinaties gemaakt worden van groepen mensen die welkom zijn. Een voordeel van dit soort combinaties is dat er dan vaak diverse bronnen van financiering mogelijk zijn. Daarnaast kunnen de verschillende doelgroepen, met ieder hun eigen beperkingen en hulpvragen elkaar aanvullen, vaak goed met elkaar samen werken en veel van elkaar leren. Voorbeelden van combinaties van doelgroepen waarbij deze positieve wisselwerking zichtbaar wordt zijn mensen met een psychische hulpvraag en mensen met een verstandelijke beperking, dementerende ouderen met kinderen en verstandelijk gehandicapten en mensen met een verslavingsachtergrond.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van mogelijke doelgroepen die baat hebben bij zorg op een zorgboerderij:

- a) Mensen met een verstandelijke beperking; mensen met een laag intelligentie niveau en soms daaraan gekoppeld gedragsproblematiek;
- b) Mensen met een psychische hulpvraag; mensen die door (tijdelijke) psychische problematiek ondersteuning nodig hebben bij het functioneren in de maatschappij;
- c) Mensen met een lichamelijke beperking; mensen die door een lichamelijke beperking, al dan niet gepaard met andere beperkingen moeilijker functioneren;
- d) (Ex-)gedetineerden; mensen die na het plegen van een delict hun vrijheid hebben moeten inleveren en (in de meeste gevallen) begeleiding behoeven bij de nieuwe kans in de maatschappij;
- e) (Ex-)verslaafden; mensen die door verslavingsproblematiek geen aansluiting vinden in de sociale en werkende maatschappij;
- f) Jeugdzorg; jongeren in de leeftijd tot 18 jaar die op verschillende terreinen extra zorg, ondersteuning, begeleiding e.d. ontvangen. Binnen de jeugdzorg zijn verschillende doelgroepen te onderscheiden, zoals jeugdhulpverlening (bijv pleegzorg), jeugd-ggz, zorg voor LVG-jeugdigen (licht verstandelijk gehandicapte jongeren), justitiële voorzieningen;
- g) Speciaal onderwijs; jong volwassenen vanaf 16 jaar die speciaal onderwijs volgen of gevolgd hebben en op zoek zijn naar een plek voor dagbesteding of arbeidstraining;
- h) Dementerende ouderen; mensen veelal ouder dan 55 jaar die geïndiceerd zijn in het spectrum dementie;
- i) Ouderen; mensen ouder dan 55 jaar die ondersteuning behoeven bij een zinvolle daginvulling;
- j) Langdurig werklozen; mensen die langdurig werkloos zijn en die het eerst komende jaar geen baan in het vooruitzicht hebben;
- k) Autisme; jongeren en volwassenen met een stoornis uit het autistisch spectrum; al dan niet gepaard met andere beperkingen;
- l) Mensen met niet aangeboren hersenletsel; mensen die door een ongeval of ziekte hersenletsel hebben opgelopen waardoor zij beperkingen ondervinden bij het functioneren in de maatschappij;
- m) Mensen met burn-out; mensen die door werk en/of privé leven last hebben van burn-out verschijnselen waardoor (volledig) werken (tijdelijk) niet mogelijk is;
- n) Kinderopvang of creche; reguliere dagopvang (voor kinderen zonder beperkingen) voor kinderen van 0 tot 4 jaar en buitenschoolse opvang van kinderen tot 12 jaar.

Op de Hoeve Rijckevorsel wordt gekozen voor de doelgroepen b, d, h, i en m. Er wordt verwacht dat juist deze mensen het beste tot hun recht kunnen komen op de boerderij. De begeleiding gaat niet alleen uit van de behoeften, wensen en mogelijkheden van de individuele deelnemer, maar ook wat de boerderij en de ondernemers te bieden hebben. Er wordt betreffende het werk geen eisen gesteld aan het tempo, echter wel aan de kwaliteit van het product. Genieten en beleven is van groter belang. Dit genieten kan bestaan uit de voldoening om kalveren in het schone stro te zien springen of de voldoening van een heerlijk gemaakte bramenjam. Waardering voor een kwalitatief goed product verhoogt ook het zelfrespect. Het is dan niet opportuun hoe lang het heeft geduurd alvorens het kalverhok is uitgemest of de bramen zijn geplukt. Waardering voor het resultaat betekent ook waardering voor de mens die het resultaat heeft geleverd, vaak met grote beperkingen. Mensen mogen dan ook trots zijn op zichzelf.

Inzake de doelgroep ouderen wordt zorginhoudelijk met de volgende aspecten rekening gehouden:

- ✓ Verliezen op lichamelijk en psychosociaal terrein
- ✓ Verzorgingsbehoeften nemen toe
- ✓ Het tempo en evt. kwaliteit van zelfredzaamheid dalen
- ✓ Er ontstaat een grotere afhankelijkheid van anderen
- ✓ Verminderde draagkracht (draaglast dient verminderd te worden)
- ✓ Meer behoefte aan veiligheid, houvast en respect
- ✓ Behoeft aan contact neemt toe
- ✓ Onderling contact wordt belangrijker

Inzake de doelgroep mensen met een psychisch probleem is het zo dat steeds meer cliënten uit de geestelijke gezondheidszorg op zoek zijn naar een geschikte werkplek waar ze na een periode van ziekte kunnen werken zonder werkdruk.

Deze mensen zoeken werkgevers die “gewoon” doen, niet-therapeutisch handelen. Via deze stap bereiden cliënten zich voor op een verdere levensloop weer geheel op eigen benen. Voor de chronische psychiatrische patiënt kan het zo zijn dat er weer een keer tijd komt dat behandeling nodig is, maar dat is geen reden om stil te zitten als het allemaal wel gaat.

Op de Hoeve Rijckevorsel wordt “gewoon” gedaan. Het zijn nuchtere ondernemers die weten dat het niet allemaal vanzelf gaat en dat het soms verschrikkelijk kan tegenzitten, ondanks alle werk dat is verricht. Het boerenwerk leert echter ook relativeren. Morgen is er weer een dag en zullen toch opnieuw de kalfjes moeten worden gevoerd. Discipline en verantwoordelijkheidsgevoel brengen soms ook wel weer succes. Ook dat leer je op een boerderij, immers: “moed verloren, al verloren” en “eerst zaaien en dan oogsten”

6.3.3 Doelstelling

Wij willen ons als agrarisch ondernemer en zorgaanbieder inzetten om in de voortdurende dialoog met de samenleving de juiste antwoorden te vinden op de dilemma's die horen bij het spanningsveld tussen zorgvraag en zorgmogelijkheden. Wij streven naar een onderneming, die in het beantwoorden van deze dilemma's voldoet aan de verwachtingen van de samenleving. Wij denken dan ook dat deze zorgvisie kan rekenen op een breed draagvlak.

De zorgvisie heeft als doel:

- het op een open, respectvolle en deskundige manier aanbieden van dagbesteding die transparant is voor zowel de individuele cliënt als voor de samenleving.
- Het bevorderen van de maatschappelijke betrokkenheid van de Hoeve Rijckevorsel om zo te komen tot een goede integratie.

We willen dit realiseren door:

- Het schrijven van activiteitenplannen.
- Een goede samenwerking tot stand brengen en onderhouden met de voor ons belangrijke omgeving.
- Het bewaren en bewaken en waar mogelijk versterken van de eigen identiteit als zorgaanbieder m.b.t. het kleinschalige karakter en de authentieke sfeer.
- Het periodiek organiseren van een bijeenkomst met de voor ons belangrijke instanties en personen, waarin de stand van zaken wordt opgemaakt, getoetst en waar mogelijk verbeterd.
- Het actief bevorderen en uitbreiden van de deskundigheid van onszelf en voor onze omgeving en waar mogelijk ook voor de individuele cliënt.
- Het aanbieden van een bedrijfsplan, welke jaarlijks wordt geëvalueerd en beoordeeld.

Op de Hoeve Rijckevorsel wordt getracht het buitenleven toegankelijk te maken voor de eerder genoemde doelgroepen. Door contacten met de natuur en interactie met de dieren en een begeleiding die aansluit bij de wensen, behoeften en belevingswereld van de deelnemer voelt deze zich begrepen, gewaardeerd en betrokken bij de maatschappij.

Subdoelen zijn:

- Levensvreugde ervaren
- Ervaren van innerlijke rust en zelfvertrouwen
- Het benadrukken van de mogelijkheden van de deelnemers
- Het gevoel van eigenwaarde vergroten
- In contact staan met de natuur, planten, dieren, aarde en seizoenen
- Prikkelen van de zintuigen
- Kracht opdoen om in het leven te staan
- Sociale activering en contacten onderhouden
- In stand houden van vaardigheden
- Activeren zonder (werk)druk in een stimulerende omgeving
- Het beleven en genieten van de natuur

- In een vertrouwde ruimtelijke omgeving genieten van de dag
- Achteruitgang zoveel mogelijk voorkomen
- Een waardig bestaan

In de zorgsector krijgt de laatste jaren de vraaggestuurde zorg steeds meer accent. In relatie daarmee staat de wens tot vermaatschappelijking van de zorg. Dit betekent bijvoorbeeld dat er meer aandacht is voor persoonlijke wensen voor dagbesteding en wonen. Dit wordt onder meer gestimuleerd door de verruiming van de mogelijkheden om gebruik te maken van een persoonsgebonden budget (PGB).

Het blijkt dat het agrarisch bedrijf met zijn volgens een vast ritme verlopende zorg voor dieren en gewassen goede mogelijkheden biedt voor dagbesteding. De eerste zorgboerderijen waren vooral gericht op verstandelijk gehandicapten. Daar zijn andere doelgroepen bij gekomen: meervoudig gehandicapten, (ex-) psychiatrische cliënten, mensen met een autistische stoornis, cliënten uit de verslavingszorg en verpleeghuisbewoners. De aard van de dagbesteding kan uiteen lopen van actief ingeschakeld zijn in het agrarisch bedrijf, tot het beleven en het op zich laten inwerken van wat er op de boerderij gebeurt. Ook wonen op de boerderij behoort tot de mogelijkheden.

Er zijn nogal wat “zorgboerderijen” die binnen het kader van een zorginstelling zijn opgezet. In het ontwikkelen van een zorgtak op een "gewone" boerderij kunnen het streven naar vermaatschappelijking van de zorg en de behoefte tot verbreding van de landbouw samen worden gebracht.

6.3.4 Activiteiten

Niet iedere boer is een goede zorgboer. Het opzetten van een zorgboerderij vraagt veel tijd en een zorgboer moet diverse rollen vervullen op het bedrijf. Naast “gewoon boer” en vakmens moet de zorgboer zorgen voor een goede begeleiding van zijn cliënten. Ook moet de zorgboer een goede manager zijn, omdat naast het gewone boerenbedrijf ook de zorgtak goed moet worden gemanaged.

Er zijn boeren die de zorgtak uitbesteden aan speciale begeleiders. Daardoor kan de boer zich zelf meer met de bedrijfsmatige tak bezighouden, terwijl er toch voldoende kennis en vaardigheden op het bedrijf aanwezig zijn. Daarnaast moet de boer duidelijk stellen met welk doel een zorgboerderij wordt opgestart. Veelvuldig is de zorgboerderij ook een taak van de boerin. Veel boerinnen op een zorgboerderij hebben een opleiding gevolgd in de zorg.

Een zorgboer moet voordat de zorgtak opgestart wordt wel goed bekijken wat zijn bedrijf nu precies te bieden heeft voor de zorgbehoevenden. De boer moet kijken naar hoeveel klanten er gedurende een week op zijn bedrijf aanwezig kunnen zijn, welke werkzaamheden er geboden kunnen worden en welke begeleiding er geboden kan worden.

De activiteiten die door de Hoeve Rijckevorsel aangeboden worden zijn afhankelijk van de behoefte van de deelnemers en de sfeer van het moment. De groeps- en individuele activiteiten zijn geheel aangepast aan de specifieke hulpvraag van de deelnemers. Elke deelnemer krijgt activiteiten die specifiek op zijn behoeften en wensen inspelen. Bij de individuele activiteiten wordt gekeken naar de beleving van de deelnemer. Dat kan betekenen dat de ene deelnemer de dieren voert en de andere deelnemer alleen nog reageert op lichamelijk contact.

Mogelijke activiteiten kunnen zijn:

- ✓ Dieren verzorgen c.q. beleven
- ✓ Moestuin verzorgen c.q. beleven
- ✓ Siertuin verzorgen c.q. beleven
- ✓ Assistentie bij akkerbouwwerkzaamheden
- ✓ Assistentie bij onderhoud van tuinen van de landgoederen
- ✓ Assistentie bij onderhoud van de natuurlijke graslanden
- ✓ Assistentie bij onderhoud van erf en gebouwen
- ✓ Medewerking bij de kleinschalige horecafaciliteit
- ✓ Medewerking bij de verkoop van boerderijproducten
- ✓ Medewerking bij onderhoud van machines en werktuigen
- ✓ Medewerking bij de exploitatie van de minicamping
- ✓ Recreatieve activiteiten: vissen, bloemschikken, etc.

6.3.5 Financiering

De exploitatie van de zorgboerderij moet gefinancierd worden. De begeleiding van deelnemers kan op diverse manieren worden gefinancierd. Daarnaast worden binnen de financieringsvormen verschillende tarieven gehandhaafd. Het maakt namelijk veel uit of een deelnemer 1 op 1 begeleiding nodig heeft of dat 1 begeleider met een groep van 4 deelnemers kan werken.

Bronnen vanuit de AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten) zijn de meest relevante vorm van financiering. De meeste zorgboerderijen hebben echter nog geen AWBZ erkenning of een toelating tot de AWBZ, hoewel het voor zorgboerderijen mogelijk is om een AWBZ toelating te krijgen. Hebben de zorgboerderijen geen toelating tot de AWBZ dan is deze afhankelijk van de zorginstelling met wie de zorgboerderij eventueel samenwerkt. Deze instellingen moeten bereid gevonden worden om een deel van de hun toegewezen middelen door te sluizen naar een zorgboerderij.

Instellingen in deze regio waarmee mogelijk kan worden samengewerkt zijn Ipse en de Pieter van Foreest Stichting, maar natuurlijk ook Parnassia, de Compaan, DWO-Delft, Stichting Kwadraad en de Bavo RNO groep.

Het Persoonsgebonden Budget (PGB) is ook afkomstig vanuit de AWBZ. Met een PGB krijgt de zorgvrager een budget toegewezen waarover hijzelf de beschikking heeft en waarmee hij onder andere begeleiding of ondersteuning kan inkopen bij een zelfgekozen instantie of persoon (bijvoorbeeld bij een zorgboerderij). Deze persoon of instantie hoeft geen AWBZ erkenning of -toelating te hebben.

Andere mogelijkheden van financiering kunnen komen vanuit het kader van de arbeids(re)integratie, vanuit de landbouw of vanuit overige financieringsbronnen zoals fondsen en subsidies.

De tarieven die worden gerekend voor zorg op een boerderij lopen erg uiteen, omdat het per zorgvrager erg verschilt hoeveel begeleiding nodig is. Gemiddeld wordt zo'n 40 euro per persoon per dagdeel gevraagd.

De zorgtak op de Hoeve Rijckevorsel zal volledige betaalde full-time werkgelegenheid moeten bieden aan 2 begeleiders bij de dagbesteding.

Financiering in noodzakelijke investeringen kunnen wellicht gerealiseerd worden vanuit de ontwikkeling van de landgoederen. Hiermee kunnen immers met private middelen publieke doelen worden gerealiseerd. Daarnaast kunnen de landgoedeigenaren in de exploitatie een bijdrage leveren door het onderhoud van tuin en gebouwen te laten verrichten door de Hoeve Rijckevorsel.

6.3.6

Wet maatschappelijke ondersteuning

Op dit moment zijn er plannen om de AWBZ over te laten gaan in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO).

Gemeenten worden met de WMO verantwoordelijk voor maatschappelijke ondersteuning.

Maatschappelijke ondersteuning omvat activiteiten die het mensen mogelijk maken om mee te doen in de samenleving. Dat kan bijvoorbeeld met vrijwilligerswerk en mantelzorg, maar ook met goede informatie en advies, opvoedingsondersteuning en huishoudelijke hulp.

Het begrip maatschappelijke ondersteuning is in de WMO verwoord in negen prestatievelden.

Het ministerie van VWS geeft de kaders aan waarin elke gemeente haar eigen beleid kan maken. Een beleid dat afgestemd is op de wensen en samenstelling van de inwoners.

Het wetsvoorstel Wet maatschappelijke ondersteuning kent negen prestatievelden, namelijk:

- 1) Het bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten.
- 2) Op preventie gerichte ondersteuning van jeugdigen met problemen met opgroeien en van ouders met problemen met opvoeden.
- 3) Het geven van informatie, advies en cliëntondersteuning.
- 4) Het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers.
- 5) Het bevorderen van de deelname aan het maatschappelijk verkeer en van het zelfstandig functioneren van mensen met een beperking of een chronisch psychisch probleem en van mensen met een psychosociaal probleem.
- 6) Het verlenen van voorzieningen aan mensen met een beperking of een chronisch psychisch probleem en aan mensen met een psychosociaal probleem ten behoeve van het behoud van hun zelfstandig functioneren of hun deelname aan het maatschappelijk verkeer.
- 7) Het bieden van maatschappelijke opvang, waaronder vrouwenopvang.
- 8) Het bevorderen van openbare geestelijke gezondheidszorg, met uitzondering van het bieden van psychosociale hulp bij rampen.
- 9) Het bevorderen van verslavingsbeleid.

Het is op dit moment nog onduidelijk hoe de gemeente Rotterdam en de deelgemeente Hoek van Holland vorm zullen geven aan het lokale beleid inzake de WMO. Er wordt aan de lokale overheid aandacht gevraagd voor de mogelijkheden die de Hoeve Rijckevorsel kan bieden.

6.3.7 Kwaliteitssystemen voor zorgboerderijen

Met een kwaliteitskeurmerk kunnen zorgboerderijen laten zien dat ze een werkplaats van goede kwaliteit zijn. Er is speciaal een kwaliteitswaarborg voor zorgboerderijen ontwikkeld omdat de kwaliteitssystemen en -criteria uit de 'reguliere zorg' niet zomaar te gebruiken zijn op een zorgboerderij. Kwaliteitssystemen uit de zorg maken de specifieke eigenschappen en meerwaarden van de zorgboerderij niet zichtbaar.

De Kwaliteitswet voor de zorg stelt dat een ieder die zorg verleent aantoonbaar aan de kwaliteit werkt en daar jaarlijks verslag van doet. De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) erkenning vraagt ook om getoetste kwaliteit. Daarnaast eist de ARBO wet dat iedere (agrarische) onderneming een risico inventarisatie uitvoert. Ook de verzekeraars vragen om veiligheidsmaatregelen en kwaliteitsborging om de risico's te beperken en de premies betaalbaar te houden.

Dit zijn allemaal redenen voor de Hoeve Rijckevorsel om aan kwaliteit te werken. De Stichting Landbouw en Zorg verleent het kwaliteitskeurmerk en verzorgt de registratie van de kwaliteitssystemen. De Vereniging van Zorgboeren in Nederland en de LTO Vakgroep Verbrede Land- en Tuinbouw ondersteunen de kwaliteitsborging. De registratie en het toetsen van het kwaliteitssysteem, evenals de werkmap Kwaliteitssysteem Zorgboerderijen, kunnen worden aangevraagd bij het Landelijk Steunpunt.

De financiering van de procesbegeleiding van de ontwikkeling van landbouw en zorg is tot ongeveer 50% gedekt door de provincie. Voor alle regio's in Zuid Holland gezamenlijk is € 100.000 per jaar vrijgemaakt (deze zittingstermijn Provinciale Staten)
Het Bureau Buitenkans uit Goes is voor deze regio de procesbegeleider.

6.3.8 Wetgeving

Er zijn een aantal wetten waarmee de Hoeve Rijckevorsel rekening moet houden. Zo moet een zorgboerderij rekening houden met het ruimtelijk beleid van de overheid (Wet op de Ruimtelijke Ordening -WRO-). Het Rijk en de provincies bepalen in grote lijnen wat er in het buitengebied wel en niet mag. Binnen deze grote lijnen bepaalt elke gemeente zelf hoe dit wordt ingevuld. De gemeente legt dit vast in een bestemmingsplan. In het bestemmingsplan staat per perceel aangegeven welke bestemming het desbetreffende perceel heeft, bijvoorbeeld een woonfunctie of een agrarische functie. Wanneer een perceel een agrarische bestemming heeft, mag er alleen gewoond worden door de agrarisch ondernemer en niet door anderen. Verder geeft het bestemmingsplan bijvoorbeeld aan hoe groot de bebouwing op het perceel mag zijn. Het is van belang dat in het nieuwe bestemmingsplan Hoek van Holland Landelijk Gebied de zorgfunctie op de Hoeve Rijckevorsel goed wordt vastgelegd.

Daarnaast moet er worden gezorgd voor goede arbeidsomstandigheden op het bedrijf. Dit staat beschreven in de Arbeidsomstandighedenwet (ARBO-wet). Deze wet draagt zorg voor de arbeidsomstandigheden voor bedrijven met vast personeel in dienst, maar ook voor agrarische bedrijven waar incidenteel seizoenskrachten, bedrijfsverzorgers, familieleden, stagiaires of loonwerkers meewerken. Als ondernemer ben je verantwoordelijk voor goede arbeidsomstandigheden op het bedrijf. Formeel is op ieder bedrijf waar sprake is van een gezagsverhouding de ARBO-wet van toepassing. Daarnaast ben je als ondernemer, volgens het Burgerlijk Wetboek, in meer algemene zin verantwoordelijk voor de veiligheid van derden op je bedrijf. In de praktijk heeft een grote meerderheid van de agrarische bedrijven dus met deze wet te maken. Dat geldt zeker ook voor zorgboerderijen, dus ook voor de Hoeve Rijckevorsel.

Inzake het provinciaal beleid ten aanzien van een agrarisch bedrijf met zorg als nevenfunctie is voor de start van nevenactiviteiten is geen specifiek beleid geformuleerd. Zolang het gaat om nevenactiviteiten, ook nevenactiviteiten die niet-functioneel zijn aan het buitengebied, zal dat in het algemeen geen problemen opleveren. Wel moet, op grond van jurisprudentie, de hoofdfunctie nog in overwegende mate worden uitgeoefend. Wat onder 'overwegende mate' moet worden verstaan is niet aangegeven. Aangenomen moet worden dat in elk geval meer dan de helft van de activiteiten moeten bestaan uit agrarische activiteiten.

Op het moment dat ten behoeve van de nevenactiviteiten aanpassingen en/of voorzieningen moeten plaatsvinden, moet daarvoor door de gemeente veelal een bouwvergunning worden verleend. In veel gevallen kan dat pas na verklaring van geen bezwaar van GS. De beoordeling van een verzoek om een verklaring van geen bezwaar zal gebeuren op basis van het beleid van GS ten aanzien van het buitengebied. Vanuit algemeen ruimtelijk oogpunt is dat beleid erop gericht het buitengebied open te houden voor in hoofdzaak agrarische functies en is nieuwe bebouwing dus niet toegestaan. Vanuit zorg en agrarische optiek is het standpunt van de provincie, dat bebouwing ten behoeve van bijvoorbeeld een kantine en/of sanitaire voorzieningen tot een maximum van 100 m² (225 m³, één woonlaag) mogelijk moet zijn om daarmee een neventak zorg te kunnen realiseren.

Uitgangspunten voor de zorgboerderijen zijn:

- de agrarische hoofdfunctie dient te worden gehandhaafd. Zorg is een nevenfunctie;
- overall in het buitengebied mogelijk, voor kwetsbare gebieden geldt een strengere toets;
- mag de agrarische functie van de omliggende bedrijven niet hinderen;
- geen of geringe verkeersaantrekkende werking.

Bij de betiteling “Agrarisch bedrijf met zorg als nevenfunctie” is voor de provincie Zuid-Holland de nevenactiviteit ondergeschikt aan het agrarisch bedrijf. De neventak “zorg” zou daar niet bestaan zonder dat agrarische bedrijf, omdat juist de aantrekkingskracht zit in dat boerenbedrijf. De nevenactiviteit maakt gebruik van de potenties van het platteland. De provincie heeft deze vorm ook al erkend door financiële ondersteuning van organisaties die zich bezig houden met het bij elkaar brengen van zorg en agrariërs. Indien een agrarisch bedrijf uitbreiding van de bebouwing nodig heeft ten behoeve van de zorgvraag is dat echter in beginsel in strijd met het ruimtelijk beleid.

In de praktijk blijkt voor de ‘echte’ zorgboerderijen een vraag te zijn naar de mogelijkheid voor de bouw van een verblijf van maximaal 100 m² (225 m³, één woonlaag) ten behoeve van de zorgvoorziening. Daarin kunnen afzonderlijke sanitaire voorzieningen en een afzonderlijke woonkamer/keuken worden gerealiseerd. Een aanvraag voor de bouw van een dergelijke ruimte moet wel voldoen aan een aantal (nader te bepalen) voorwaarden, zodat blijkt dat deze voorziening ook daadwerkelijk nodig is voor de zorgopvang op het agrarisch bedrijf in kwestie. Gemotiveerd moet worden waarom in dit geval wordt afgeweken van het ruimtelijk beleid.

Bij de Hoeve Rijckevorsel is de voormalige wagenschuur en garage bij uitstek geschikt voor de inrichting als “woonkamer” annex “kantine” annex “kleinschalige horecafaciliteit”. Met betrekking tot de sanitaire ruimte kan gebruik worden gemaakt van de voorzieningen die getroffen zijn voor de minicamping en het paardenpension.

BERNADETTE WETERINGS

6.4

Verblijfsrecreatie

ONTSPANNEN IN HET GROEN

6.4.0 Inleiding

Op de Hoeve Rijckevorsel kan de liefhebber al enige jaren echt kamperen bij de boer. Dit gebeurt op minicamping “De Kraai”, een onderdeel van de boerderij. De Wet op de Openlucht Recreatie geeft toestemming tot het plaatsen van maximaal 15 kampeereenheden bij een agrarisch bedrijf gedurende het hoogseizoen. Door middel van het initiatief van camping “De Kraai” heeft ing. L.W. Vreugdenhil ingespeeld op deze mogelijkheid.

Vanwege de beperktheid van het aantal standplaatsen kan slechts een select aantal gasten worden toegelaten. Een keuze voor deze minicamping dient een bewuste keuze te zijn. In de voormalige moestuin bestaat er de gelegenheid een tentje te plaatsen tussen de bramenstruiken en de framozenhaag en in de schaduw van de appel- en perenbomen. Tevens is er oostelijk van de meidoornhaag een plaats gecreëerd voor een aantal caravans, vouwwagens en/of campers. Ook zuidelijk van het erf kan er worden gekampeerd. Daarnaast zijn in de voormalige moestuin een tiental trekkershutten geplaatst. Deze kunnen gebruikt worden door scholieren vanwege een schoolkamp en/of door mensen die op zoek zijn naar een tijdelijke huisvesting vanwege een probleem van persoonlijke aard.

In een idyllische omgeving kan men volkomen tot rust komen tijdens een korte vakantie of kan men voor slechts een enkel nacht uw tentje opzetten bij uw voet- of fietstocht. Er zijn kwalitatief goede sanitaire voorzieningen aanwezig. Na het doorlopen van de procedure wordt u geacht de regels in acht te nemen die behoren bij het te gast zijn op een echte onvervalste boerderij.

Camping “De Kraai” richt zich met name op de liefhebbers van historie, natuur, kunst & cultuur. Te gast zijn op deze minicamping betekent respect hebben voor de omgeving waarin u verblijft. Het betekent ook de kans op ontmoetingen met “wereldburgers”, d.w.z. met mensen die zich los kunnen en willen maken van de engheid, de bekrompenheid en de beperktheid van het dagelijks bestaan. Dat is de doelgroep waar deze camping zich op richt. Deze minicamping wordt als initiatief gesteund door het ECEAT, het Europees Centrum voor Eco Agro Toerisme. Deze organisatie zet zich in voor het behoud van oorspronkelijke landschappen middels het kamperen op biologische/ecologische boerderijen.

U kunt tijdens uw verblijf dan ook kennismaken met de biologische productiewijze van voedsel.

Bij de tarieven is er niet alleen rekening gehouden met de aanwezige faciliteiten, maar ook met de aanwezige kwaliteiten als rust, ruimte en de mogelijkheid tot reflectie.

Camping “De Kraai” is daarmee bij uitstek geschikt voor de recreant die op zoek is naar de natuur, het ritme van de agrarische productie en de stilte van de polder. Ofschoon dichtbij strand, bos en duinen en bezienswaardigheden als de Stormvloedkering is deze locatie toch weer ver van schreeuwerige campings en andere uitgaansoorden. Juist dat maakt deze minicamping een waardevolle aanwinst voor de kwaliteitsbewuste en stilteminnende recreant. De naamgeving van de camping is gebaseerd op een streeklegende.

In de boomgaard zijn een tiental trekkershutten geplaatst. Deze kunnen worden voorzien van maximaal 4 bedden en zijn ideaal voor de opvang van schoolkampen en/of andere vormen van groepskamperen. Daarnaast kan hiermee tijdelijk huisvesting worden geboden aan mensen met een probleem.

6.4.1 Tarieven minicamping “De Kraai” 2007

Periode	<u>Dag :</u>	<u>Week :</u>	<u>Maand:</u>
Persoon tot en met 3 jaar	€ 1.00	€ 6.00	€ 25.00
Persoon vanaf 4 jaar tot 12 jaar	€ 2.50	€ 16.00	€ 50.00
Persoon vanaf 12 jaar	€ 3.00	€20.00	€ 75.00
Tent (klein)	€ 5.00	€ 32.50	€ 125.00
Tent (middel)	€ 7.50	€ 50.00	€ 200.00
Tent (groot)	€ 10.00	€65.00	€ 250.00
Caravan/vouwwagen	€ 10.00	€ 65.00	€ 250.00
Camper	€ 10.00	€ 65.00	€ 250.00
Trekkershut	€ 20.00	€125.00	€ 400.00
Auto	€ 2.50	€ 16.00	€ 50.00
Paard	€ 5.00	€ 30.00	€ 100.00
Paardentrailer	€ 2.50	€ 16.00	€ 50.00

Fiets	Gratis
Motoren/bromfietsen	niet toegestaan
Huisdieren	niet toegestaan
Electra	inclusief kampeerplaats
Douche	tweetal, gratis
Toiletten	drietal toiletten plus een urinoir
Wasmachine	aanwezig
Wastafel	inclusief warm en koud water
Wastrog	drie kranen koud water
Keukenblok	aanwezig
Kinderspeelplaats	niet aanwezig
Campingwinkel	niet aanwezig, slechts producten van de boerderij
Seizoensplaats	aanwezig
Geschikt voor invaliden?	helaas (nog) niet

6.4.2 Campingprocedure:

De volgende procedure geldt op Camping De Kraai:

- Aankomende gasten dienen zich te melden bij de winkel
- Indien de wettelijke limiet van 15 kampeereenheden nog niet is bereikt, is men welkom.
- De toegang wordt geweigerd indien men de Engelse taal niet voldoende beheerst.
- Er wordt een registratieformulier ingevuld.
- Er wordt een kopie gemaakt van het identiteitsbewijs.
- Er wordt een kopie verstrekt van de campingregels.
- Er wordt vooraf contant betaald voor de afgesproken periode.
- Er wordt een korte rondleiding gegeven over het bedrijf.
- Er wordt informatie verstrekt over de omgeving.
- De plaats op de camping wordt aangegeven.
- Vertrekkende gasten dienen zich af te melden.
- Er wordt geen reductie verstrekt als men eerder vertrekt dan de afgesproken periode.

6.4.3 Campingregels

De volgende regels dienen in acht te worden genomen op minicamping De Kraai:

Betaling

- *Vooraf voor de afgesproken periode!*
- *Contant*
- *Legitimatie verplicht*

Rust, stilte

- *Honden niet toegestaan*
- *Beschaafd gedrag gewenst*
- *Geen “gettoblaster”, etc.*
- *Vanaf 24.00 uur stil*

Vervoer, transport

- *Geen motoren en bromfietsen*
- *Niet parkeren op de oprit naar de schuur*
- *Niet parkeren bij de caravan*

Hygiëne, reinheid

- *Afval in de afvalcontainer*
- *Na het douchen de douche zelf uitspoelen*
- *Toiletten schoon achterlaten*
- *Bij verontreiniging aanrecht en wasbakken zelf reinigen*

Veiligheid

- *Niet roken in en rondom de gebouwen*
- *Werkplaats slechts te gebruiken na toestemming*
- *Kinderen tot 6 jaar niet alleen laten spelen*

6.5 Paardenpension

6.5.0

Inleiding

Enige jaren geleden is door ing. L.W. Vreugdenhil op de Hoeve Rijckevorsel reeds het initiatief ontwikkeld om paarden te weiden en te stallen. Aanvankelijk werd slechts gebruik gemaakt van de voormalige paardenstal, maar reeds spoedig moest er worden uitgebreid. In de landbouwloods werden 7 paardenboxen ingericht. In 2005 kwamen hier nog eens 6 paardenboxen bij. Daarmee ontstond ruimte om in de wintermaanden 15 paarden te huisvesten. In de zomermaanden kunnen extra paarden worden ingeschaard.

In het door DLV Adviesgroep N.V. opgestelde bedrijfsplan wordt uitgegaan van deze groeiende vraag en gesteld dat er in de landbouwloods ruimte is om nog eens 12 extra paardenboxen te bouwen. Daarmee ontstaat uiteindelijk ruimte voor ongeveer 25 paarden.

Hoeve Rijckevorsel biedt faciliteiten voor de exclusieve paardenliefhebber:

- Er bestaat de mogelijkheid tot het houden van een (korte) vakantie met het paard. Terwijl men overdag de bezienswaardigheden in de regio bezoekt, loopt het paard in de wei of staat op stal. In de avonduren kan men rijden op het strand of in de omgeving.
- De locatie is ook geschikt om te dienen als pleisterplaats voor huifkartoeristen. Op een tocht met het paard door het Midden-Delfland gebied naar de kust vindt men hier rust en de mogelijkheid om het paard te verzorgen.
- Ook kan men het paard op de hoeve laten logeren, terwijl men zelf elders op vakantie is. Het paard wordt gewoon goed verzorgd, loopt in de wei en krijgt de aandacht die het nodig heeft. Zo gaat men onbezorgd op vakantie en is het paard er ook even tussenuit.
- Tevens bestaat er de mogelijkheid een paard jaarrond in pension onder te brengen. Het paard loopt bij goed weer in de weide en kan bij slecht weer op stal.

Vanwege de biologische bedrijfsvoering moge het duidelijk zijn dat uw paard slechts hooi krijgt van weilanden die niet met kunstmest of gewasbeschermingsmiddelen in aanraking zijn geweest. Ten aanzien van het krachtvoer is men vrij in de keuze. Dit dient men echter zelf aan te schaffen. Ook ten aanzien van dierenarts en hoefsmid is men keuze.

Juist dit facet onderstreept het bijzondere karakter van deze locatie en betekent dat van de paardenliefhebbers ook zal worden gevraagd dit te respecteren. Er is niet alleen speciale aandacht voor recreatie, maar ook voor de natuur. Deze aandacht is gelijkwaardig aan elkaar. De doelgroep waar voor wordt gekozen moge dan ook duidelijk zijn: de oprechte en op bewuste wijze in het leven staande paardenliefhebber. Op de Hoeve Rijckevorsel worden paarden niet als prestige object, maar vanuit traditie als edele dieren met respect behandeld. De tarieven zijn gebaseerd op de leeftijd en de grootte van het paard en het al dan niet opstallen. Er worden geen aparte tarieven in rekening gebracht voor de aanwezige voorzieningen.

Na overeenstemming dient er een overeenkomst worden getekend, waarmee men tevens aangeeft kennis te hebben genomen van het paardenreglement.

6.5.1 Tarieven

Voor het inscharen van paarden in het weideseizoen worden de volgende tarieven berekend:

Omschrijving:	Dag:	Week:	Maand:
Veulen	€ 3,-	€ 20,-	€ 60,-
Jaarling	€ 4,-	€ 25,-	€ 80,-
Volwassen	€ 5,-	€ 30,-	€ 100,-

Voor het huisvesten van paarden in het stalseizoen worden de volgende tarieven berekend:

Omschrijving:	Dag:	Week:	Maand:
Veulen	€ 6,-	€ 35,-	€ 120,-
Jaarling	€ 8,-	€ 45,-	€ 160,-
Volwassen paard	€ 10,-	€ 55,-	€ 200,-

6.5.2 Overeenkomst

De Hoeve Rijckevorsel hanteert de volgende overeenkomst:

Ondergetekende(naam),
woonachtig te(straat),
.....(postcode + woonplaats),

verklaart het paard
van het ras.....
te stallen/weiden* op de hoeve "Rijckevorsel"
Het paard heeft de volgende stokmaat:
en is in behandeling bij dierenarts.....
De leeftijd van het paard is jaar en het is een merrie/ruin/hengst*.

Het paard is vrij van besmettelijke ziekten en valt onder de W.A.-verzekering van de eigenaar.

De Hoeve Rijckevorsel aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade of letsel welke aan of door uw paard, uzelf of overige bezoekers veroorzaakt wordt tijdens het verblijf op of nabij onze gronden en stallen. De Hoeve Rijckevorsel behoudt zich het recht voor om ontstane schade te verhalen op de veroorzaker, de begeleider daarvan of de eigenaar.

Er wordt betaald per dag/week/maand*
en wel contant het volgende tariefvoor

De overeenkomst wordt stilzwijgend periodiek verlengd.

In geval van nood dient er gebeld te worden naar
.....(naam).....(tel.nr.)
of naar(naam).....(tel.nr.)

Datum:.....

.....
(naam eigenaar)

* doorhalen wat niet verlangd wordt

6.5.3 Paardenreglement

Op de Hoeve Rijckevorsel wordt het volgende paardenreglement gehanteerd:

- *Er worden slechts merries en ruinen toegelaten.*
- *De pensionhouder is zomer en winter verantwoordelijk voor de voeding van het paard met resp. gras en hooi.*
- *De eigenaar van het paard dient zelf zorg te dragen voor de voeding met krachtvoer en andere supplementen.*
- *Uitmesten gebeurt onder verantwoordelijkheid van de pensionhouder, maar door de eigenaar van het paard zelf.*
- *Men is zelf verantwoordelijk voor de verdere verzorging van het paard.*
- *Bij borstelen, wassen en bekappen dient men de plaats schoon achter te laten.*
- *Per paard is slechts een extra vaste verzorger toegestaan.*
- *Bij het bezoeken van de paarden is het meenemen van honden niet toegestaan.*
- *Bij het bezoeken van de paarden kan men zich slechts door maximaal twee personen laten vergezellen.*
- *Bezoek van hoefsmid en dierenarts gebeurt in opdracht van de eigenaar van het paard, behoudens noodgevallen.*
- *Indien het paard zich niet sociaal gedraagt, kan het contract worden opgezegd.*
- *Men is zelf verantwoordelijk voor meegebrachte materialen, zoals zadels, hoofdstellen en ander paardentuig.*
- *Bij bezoek van de sanitaire ruimte dient men deze schoon achter te laten.*
- *Voor niet vermelde zaken en/of onduidelijkheden dient men zich te wenden tot de pensionhouder.*

6.6 Huisverkoop

FAMILIE VREUGDENHIL 1943

6.6.0 Inleiding

Een aantal jaren terug zijn een aantal boeren op bescheiden wijze begonnen met de huisverkoop van de zelfgemaakte producten van het eigen bedrijf om het inkomen aan te vullen. Nu worden op veel bedrijven stallen en schuren omgetoverd tot boerderijwinkels. Verspreid over heel Nederland vind je nu honderden boerderijwinkels die vaak een zeer gevarieerd assortiment producten verkopen. Niet alleen boerenkaas of verse melk maar ook vlees, verse groenten en fruit, brood, jams, stroop, honing, sap, eieren en andere producten.

Veel winkels verkopen naast hun eigen producten, ook die van boerderijen uit de buurt. Vaak worden er ook producten uitgewisseld met andere landwinkels om een zo compleet mogelijk aanbod te hebben. Veel mensen vinden het leuk om te zien waar de producten vandaan komen en hoe ze worden gemaakt. Ook is de kwaliteit en smaak van deze producten voor veel mensen een reden om een extra ritje te maken naar een land- of boerderijwinkel. Er wordt duidelijk voorzien in een behoefte.

Er wordt op deze wijze weer net als in het verleden met name geproduceerd voor de lokale markt. Juist in de Bonnenpolder ligt deze mogelijkheid er vanwege het geïsoleerde karakter. Het is daarbij überhaupt de vraag of men op deze locatie de concurrentie aankan met een productie voor wereldmarktprijzen.

Vanaf de Hoeve Rijckevorsel moet men de klant proberen te bedienen die bereid is een meerprijs te betalen voor “slow food” en biologisch voedsel. Men moet zich in de markt op een positieve manier proberen te onderscheiden.

PROMOTIE VAN DE BONNENPOLDER

6.6.1 Boerderijwinkel

Op de Hoeve Rijckevorsel is traditioneel altijd al sprake geweest van huisverkoop. Zo werden vroeger de aardappelen direct aan de consument verkocht. Men kwam dan zelf de aardappelen rooien en deze werden per “roe” (een oppervlaktemaat) verkocht. Later werden deze per kist verkocht. Veel mensen wisten de boerderij te vinden. Sommigen kochten ook melk en eieren. Deze huisverkoop betekende een belangrijke economische steunpilaar voor het bedrijf en leverde een belangrijk deel van het inkomen op. Daarmee vormde het ook een belangrijke basis voor de bedrijfsstrategie en investeringsbeslissingen. Zo werd eind jaren zeventig niet gekozen voor een gespecialiseerde melkveehouderij en bleef het gemengde karakter van het bedrijf gehandhaafd. Er werd geïnvesteerd in een goede ontsluiting, een goede ontwatering, een goede mechanisatie en een goede bewaring.

Vanaf 1990 liepen de omzet uit huisverkoop echter sterk terug vanwege de ontwikkeling van een illegale detailhandel in aardappelen, groente, fruit, zuidvruchten, bloemen, planten en eieren in een voormalige boerderij aan de Maasdijk te ‘s-Gravenzande. Dit verkooppunt werd gedoogd door het bestuur van deze gemeente, ofschoon het in strijd was met de bepalingen van het bestemmingsplan. Daarmee werd een aanzienlijke schade berokkend aan de bedrijfsvoering van ing. L.W. Vreugdenhil doordat er een breed assortiment aan producten kon worden aangeboden op een gunstige vestigingslocatie. Deze producten werden grotendeels van elders ingekocht, terwijl de indruk werd gewekt dat deze op het eigen bedrijf waren voortgebracht. Het betrof echter een voormalige boerderij die in gebruik was genomen door een veetransporteur. Op de landerijen van deze boerderij was in de jaren tachtig de nieuwe tuinbouwlocaties Bagijneland en Gravin van Bijlandtlaan gerealiseerd. Na periodiek aan de bel te hebben getrokken, werd in 1996 definitief een bestuursrechtelijke procedure gestart om een einde te maken aan dit gedoogbeleid. In april 2001 volgde een duidelijke uitspraak van de Raad van State, afdeling bestuursrecht. Het heeft echter tot medio 2005 geduurd alvorens het gemeentebestuur van de nieuw gevormde gemeente Westland een einde heeft gemaakt aan dit gedoogbeleid.

Momenteel ligt er een kans deze huisverkoop weer op te pakken, mits er goed gehandhaafd wordt. Het past in de toeristische ontsluiting van het gebied en sluit aan bij de wens van een bepaalde doelgroep om kwalitatief goed voedsel te kopen en ook te willen zien waar deze geproduceerd wordt. Men kan daarbij denken aan het volgende assortiment:

1. De aanwezigheid van melkvee en een melkquotum geeft een unieke kans om deze melk tot een meerwaarde te brengen in de vorm van kaas, boter, karnemelk, yoghurt, ijs, etc.
2. In de moestuin en rondom de boerderij zijn tal van fruitbomen aanwezig, zoals appels, peren, kersen en pruimen. Hierbij ligt ook een kans tot bijenhouderschap en daarmee de verkoop van honing.
3. Het kippenhok in deze moestuin kan huisvesting bieden aan een 100-tal kippen. De eieren zijn een gewild product voor campinggasten, maar ook passanten.
4. Het vormt een uitdaging om ook de uitstoot uit de melkveestapel tot meerwaarde te brengen vanwege het vlees en dit samen te doen met specifiek vleesvee.
5. Schapen leveren niet alleen wol, maar ook vlees. Beide producten zijn een aantrekkelijk onderdeel van het te verkopen assortiment.
6. De akkerbouwtak levert aardappelen, uien, erwten, capucijners en bonen.
7. De teelt van vollegrondsgroenten kan in ieder jaargetijde een aantal aantrekkelijke versproducten opleveren, zoals suikermaïs, diverse koolsoorten, stamslabonen, etc.

Wetgeving

De ervaring heeft geleerd hoe belangrijk het bestemmingsplan is en de handhaving hiervan is. Als een boer een verkooppunt op zijn erf begint, krijgt de ondernemer als eerste te maken met het bestemmingsplan van de betreffende gemeente. Het bedrijf zal al wel een agrarische bestemming hebben en in ongeveer 95% van de gemeenten is het binnen deze agrarische bestemming toegestaan om producten van het eigen bedrijf zelf te verkopen aan consumenten. In circa de helft van de gemeenten is het bovendien mogelijk (d.w.z. past in het bestemmingsplan) producten van andere agrarische bedrijven te verkopen. Als de ondernemer woont in een gemeente waar dit niet geldt, of als de boer een soort kleine winkel wil beginnen met allerlei soorten levensmiddelen, dan is een aanpassing van de bestemming van het bedrijf in het bestemmingsplan noodzakelijk.

In het huidige bestemmingsplan mogen alle producten die op het eigen bedrijf zijn voortgebracht ongelimiteerd aan particulieren worden verkocht. Dit is bijv. een belangrijk verschil met de bepaling in het bestemmingsplan van de naburige gemeente Westland waarin de verkoop aan particulieren een ondergeschikt deel dient uit te maken van de omzet van een product. Hier mag slechts 10 % van een product direct aan de consument worden verkocht.

In het nieuw op te stellen bestemmingsplan verdient het aanbeveling niet alleen de huidige bepaling te handhaven, maar ook de mogelijkheid op te nemen om producten van elders te betrekken en deze in de boerderijwinkel te verkopen. In deze regio ontbreekt het nog aan een landwinkel met dit concept.

Kwaliteit

Een huisverkoper mag normaal gesproken alleen verkopen aan consumenten en horeca. Als er bijvoorbeeld vlees wordt verkocht aan andere partijen dan moet het verkopende bedrijf een EG-erkenning hebben die toegekend wordt door de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA). Zonder deze erkenning mag de boer dus niet leveren aan bijvoorbeeld de plaatselijke slager. Het hebben van deze erkenning is per 1 januari 2006 verplicht gesteld.

Voor de verkoop van levensmiddelen eist de Warenwet dat iedere ondernemer over een HACCP/voedselveiligheidsplan beschikt. Hierin staat beschreven welke processen de ondernemer volgt om de veiligheid van zijn producten te garanderen. Veel branches hebben een hygiëncode. Als een ondernemer volgens deze code werkt, vervalt de verplichting om een eigen voedselveiligheidsplan te hebben.

Een vergelijkbare code voor huisverkoop bestaat nog niet. Hier wordt wel aan gewerkt. Dit houdt in dat de boer voorlopig zelf, in overleg met de Voedsel en Waren Autoriteit, een HACCP plan zal moeten opstellen. De codes zijn opgesteld op basis van eisen uit diverse wet- en regelgevingen, zoals de Warenwet, warenwetregelingen, warenwetbesluiten, en een aantal EU-Verordeningen.

Voor huisverkoop zijn met name de volgende besluiten en regelingen in de warenwet relevant:

- a) Warenwetbesluit Bereiding en behandeling van levensmiddelen.
- b) Warenwetregeling Hygiëne van levensmiddelen.
- c) Warenwetbesluit Diepgevroren levensmiddelen.
- d) Warenwetbesluit Vlees, gehakt en vleesproducten.

De Hoeve Rijckevorsel onderscheidt zich voorts in positieve zin door te willen voldoen aan de SKAL-eisen m.b.t. de biologische bedrijfsvoering en productiewijze.

Draagvlak

In de gespreksverslagen van het Gebiedsontwikkelingsplan hebben meerdere partijen aangegeven dat de landbouw biologisch en gericht op de gemeenschap moet zijn en dat verbreding als toeristisch-recreatieve activiteit mogelijk gemaakt moet worden.

De vertegenwoordiger van de Erven van Rijckevorsel benadrukt dat men alleen een toekomst ziet voor de landbouw indien de agrariërs in staat zijn tot verbreding van hun bedrijf. *“Daarbij kan gedacht worden aan het aan de eindverbruikers vermarkten van eigen producten en Groene en Blauwe Diensten. Ook recreatie is wellicht mogelijk voor zover het geen groot ruimtebeslag vergt, de identiteit van het gebied niet schaadt en geen grote verkeersaantrekkende werking heeft. De bedrijven zouden zich moeten richten op menging van agrarische productie: zowel veeteelt als akkerbouw en vollegrondsgroententeelt.”*, zo wordt door de heer Takkenkamp gesteld. Het is overigens nogal wrang om te moeten constateren dat deze opvatting niet overeenstemt met de handelswijze van de rentmeester van de Erven van Rijckevorsel.

DE VARENDE FANFARE 2004

6.6.2 Het Praathuis

Op de Hoeve Rijckevorsel zijn dagelijks bezoekers aanwezig, zoals:

- Mensen die een paard stallen en/of weiden;
- Cliënten die aanwezig zijn vanwege de zorgfunctie;
- Scholieren en/of studenten die stage lopen op het bedrijf;
- Recreatieve wandelaars en mensen op skeelers, een fiets of een paard;
- Klanten die naar de boerderijwinkel komen.

Daarnaast is het in bepaalde perioden druk met:

- Gasten op de minicamping;
- Scholieren in het kader van een les natuur- en milieueducatie;
- Bezoekers in het kader van een speciale rondleiding in de polder en op de boerderij.

Dit creëert de behoefte aan een kantine om koffie en/of thee te drinken en de mogelijkheid een lunch te nuttigen. Juist als er sprake is van een meerdaags bezoek in het kader van een schoolkamp is het goed om een locatie te hebben waar ook een ontbijt en een maaltijd kan worden geserveerd. De huidige garage lijkt hiervoor bij uitstek geschikt.

Het aanbod kan natuurlijk verder gaan dan koffie en/of thee te serveren en een lunch te nuttigen. De boerderij brengt zelf een aantal producten voort die direct geconsumeerd kunnen worden, zoals zuivelproducten als melk, karnemelk en ijs. Ook met de aardappelen, uien en groenten van het land en fruit uit de boomgaard kunnen tal van producten worden gemaakt. Daarnaast is een breed assortiment mogelijk van producten die van elders betrokken kunnen worden. Met dit concept zou een aantrekkelijke kleinschalige horecavoorziening kunnen worden gerealiseerd die past binnen het karakter van de boerderij en voorziet in de behoefte in de recreatieve route in de Bonnenpolder.

Een dergelijke kleinschalige horecavoorziening moet in bepaalde wettelijke kaders passen, zoals:

- Bestemmingsplan Hoek van Holland Landelijk Gebied
- Wet Milieubeheer
- Woningwet en Bouwverordening
- Warenwet
- Algemene Plaatselijke Verordening
- Drank- en Horecawet

Vanwege een efficiënte bemensing van zowel de boerderijwinkel alsook de kleinschalige horecafaciliteit verdient het aanbeveling deze te combineren.

6.7 Educatie

6.7.0 Inleiding

Educatie is een belangrijk onderdeel in het leven en kan een belangrijk onderdeel zijn op de Hoeve Rijckevorsel. In het verleden zijn volstrekt gratis diverse vormen van educatie mogelijk geweest omdat ing. L.W. Vreugdenhil van mening was dat hij zich deze maatschappelijke bijdrage naast zijn normale bedrijfsvoering kon veroorloven.

In de nieuwe opzet van de Hoeve Rijckevorsel zal het echter een essentieel onderdeel uitmaken van de bedrijfsvoering en is het ook een dienst die niet langer gratis verricht kan worden. Dit vereist een professionele aanpak van de diverse mogelijkheden tot educatie die op de Hoeve Rijckevorsel aanwezig zijn.

Bij de gespreksverslagen in het Gebiedsontwikkelingsplan De Bonnen wordt door diverse partijen (deelgemeente Hoek van Holland, Stichting Zuid-Hollands Landschap, provincie Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap van Delfland) de rol van de boeren als beheerder van het landschap onderstreept en eveneens de mogelijkheid tot voorlichtingsactiviteiten aangegeven. Meerdere malen wordt vermeld dat men de maatschappelijk functie van de boer in zo'n gebied van groot belang acht.

6.7.1 Natuur- en milieueducatie

Reeds decennialang worden er door ing. L.W. Vreugdenhil op de Hoeve Rijckevorsel schoolklassen ontvangen om een rondleiding te krijgen over de boerderij en door de polder. Het is belangrijk dat kinderen leren over wat noodzakelijk is en wat gedaan moet worden opdat men zich dagelijks gevarieerd kan voeden. Het is daarbij eveneens belangrijk dat men leert hoe dit op een verantwoorde wijze kan in samenhang met de natuur en het milieu.

De kinderen wordt verteld over de ontstaansgeschiedenis van de polder en gaan kijken naar de melkkoeien en de kalfjes. Ze zien de melkmachines en de melkkoeltank en krijgen informatie over melk als basisproduct voor kaas, boter, ijs en dessertproducten. Er wordt ze ook verteld over de werkzaamheden om melkkoeien te voeden, te verzorgen, te melken en uit te mesten.

Op het land wordt ze verteld over de groei van aardappelen, suikerbieten, graan, maïs en de diverse groenten. In de schuur en op het erf wordt ze verteld over welke machines nodig zijn om te ploegen, het land zaaiklaar te maken en vervolgens te zaaien, te planten of te poten. De kinderen worden geïnformeerd over wat er allemaal van aardappelen, suikerbieten en graan kan worden gemaakt.

Rondom het erf kunnen de kinderen kennismaken met de paarden, geiten en de kippen. In het kippenhok wordt ze verteld over de legkasten en de stokken waar de kippen op slapen. In de moestuin zien ze bessen, bramen, frambozen en kersen, appel-, en perenbomen. Achter de landbouwloods zien ze de druivenmuur en de pruimenbomen.

Op een betrekkelijk klein grondgebied kan men zo in korte tijd een indruk krijgen van de grote verscheidenheid in voedselproductie en de werkzaamheden die hiervoor komen kijken.

De binnenkant van de schuifdeuren van de grote landbouwloods is specifiek hiervoor ooit van schoolverf voorzien en hierop kan het nodige worden uitgetekend. De afgelopen jaren konden de kinderen ook gebruik maken van de sanitaire voorzieningen die in deze landbouwloods zijn aangelegd.

Deze activiteit kan betaald worden voortgezet. Er zijn speciale lespakketten beschikbaar en er kunnen in overleg met de leerkrachten opdrachten worden verstrekt, afgestemd op de leeftijd van de kinderen. Het tarief hiervoor zal gerelateerd zijn aan de kosten van dit lesmateriaal en de benodigde tijd.

6.7.2 Stage

Eveneens geeft ing. L.W. Vreugdenhil op de Hoeve Rijckevorsel al decennialang aan scholieren en studenten de mogelijkheid tot het doorlopen van een stage.

De afgelopen jaren is dit gebeurd door:

- Scholieren van het lager beroepsonderwijs te Naaldwijk en Maasland;
- Scholieren van het middelbaar agrarisch beroepsonderwijs in Dordrecht;
- Studenten van het hoger agrarisch beroepsonderwijs in Delft;
- Studenten van de Diergeneeskundige Faculteit te Utrecht;
- Studenten uit het buitenland, bemiddeld door de Stichting Uitwisseling te Bergen.

Deze stageperiode is soms intern en soms extern. Soms is de stageperiode gekoppeld aan een specifieke opdracht. Het gebeurt dat de stageperiode is bedoeld om praktijkervaring op te doen en de bestaande kennis te verdiepen. Het gebeurt echter ook dat de stageperiode met name is bedoeld om kennis te maken met de landbouw of juist met de omgang met landbouwhuisdieren, zoals met de studenten van de Diergeneeskundige Faculteit het geval is. De buitenlandse studenten komen ook om kennis te maken met de Nederlandse land- en tuinbouw en met de Nederlandse cultuur. Dit vormt een onderdeel van het programma.

Soms wordt er een vergoeding betaald aan de stagiaire en soms wordt er een vergoeding ontvangen. Dit is ondermeer afhankelijk van het doel van de stage en de eventuele kosten die gemaakt worden voor huisvesting en voeding.

De mogelijkheid tot het doorlopen van een stage kan op de Hoeve Rijckevorsel worden voortgezet. Vanwege het multifunctionele en pluriforme karakter behoeft daarbij niet slechts te worden gedacht aan scholieren en studenten van het agrarisch onderwijs.

**STAGIAIRE DANIEL DIAS FRAGOSO UIT BRAZILIË VERKLEED ALS
SINTERKLAAS**

6.7.3 Schoolkamp

De Bonnenpolder maakt een belangrijk onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur tussen de duinen en het Midden-Delflandgebied. In de Kapittelduinen heeft zich de Stichting Ark gevestigd in de Zeetoren en in het Staalduinse Bos is er een bezoekerscentrum van de Vereniging Vrienden van het Staalduinse Bos. In de nabije toekomst zal de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap ook een belangrijk stempel gaan drukken op de inrichting van de Oranjevuitenpolder.

De Hoeve Rijkevorsel ligt in het centrum van dit uitgestrekte groengebied en kan uitstekend dienen als uitvalsbasis voor klassen schoolkinderen die een week komen kennismaken met Hoek van Holland en alles wat Hoek van Holland waardevol maakt.

In de boomgaard kunnen een tiental trekkershutten worden geplaatst, waarbij per hut vier kinderen kunnen slapen. De noodzakelijke sanitaire voorzieningen zijn reeds aanwezig. De kinderen kunnen worden voorzien van een ontbijt, lunch en diner in de kleinschalige horecafaciliteit.

Het vervoer kan gebeuren per fiets, maar eventueel ook met een paardentram welke (indien noodzakelijk ook) achter een tractor kan worden gehangen.

Gedurende de vijf dagen dat de kinderen in Hoek van Holland verblijven kunnen in overleg met de schoolleiding de volgende onderdelen in het programma worden opgenomen:

- Een bezoek aan de centra die gerelateerd zijn aan het water en het scheepvaartverkeer, zoals de Stormvloedkering, het Reddingsmuseum, de Vuurtoren en het Expositiecentrum aan de Emmaboulevard;
- Een bezoek aan het strand en de duinen, waarin opgenomen de Zeetoren en de Strandwacht aan de Rechtestraat;
- Een bezoek aan het Staalduinse Bos en het daarin aanwezige bezoekerscentrum;
- Een bezoek aan het Fort aan den Hoek van Holland om kennis te maken met dit facet van de historie van Hoek van Holland.

De Bonnenpolder zelf en natuurlijk de Hoeve Rijkevorsel zijn automatisch een onderdeel van het programma.

Het tarief dat hiervoor in rekening wordt gebracht, zal zijn opgebouwd uit de onderdelen huisvesting, voeding, begeleiding en vervoer. Scholen hebben speciale budgetten voor de organisatie van schoolkampen.

6.8

Werk Voor Derden

DE HOEVE RIJCKEVORSEL IN DE SNEEUW

6.8.0 Inleiding

Niet alleen de opzet van het bedrijf, maar ook het beschikbare instrumentarium maakt het mogelijk werkzaamheden voor derden te verrichten. De aard van het bedrijf zorgt er vervolgens ook voor dat de arbeidsfilm niet altijd even vlak is. Zo zal er in de zomermaanden meer inzet verlangd worden dan in de wintermaanden.

Ondernemerschap brengt met zich mee dat men het beschikbare kapitaal in zowel arbeid, machines & werktuigen alsook gebouwen efficiënt en effectief wil inzetten. Met name op het gebied van onderhoud kunnen er werkzaamheden verricht worden op de landgoederen, in de natuurgebieden en ook voor overige opdrachtgevers, zoals het Hoogheemraadschap van Delfland, de (deel)gemeente en particulieren.

Daarnaast kan er ook advieswerk worden verricht. Beide ondernemers zijn inmiddels de 50 gepasseerd en dragen een schat aan kennis en ervaring met zich mee. Lichamelijk voelt men niet direct meer de behoefte tot de fysieke arbeid die met name in de primaire landbouw gevraagd wordt.

BEZOEK BIJ DE VARENDE FANFARE 2004

6.8.1 Onderhoud Landgoederen

In de Bonnenpolders zullen overeenkomstig het Gebiedsontwikkelingsplan De Bonnen zeven landgoederen worden gerealiseerd. Iedere landgoedeigenaar heeft 5.000 vierkante meter ter beschikking voor zijn woonhuis en tuin. Dit vergt onderhoud, veel onderhoud. Het is daarbij aannemelijk dat dit onderhoud voornamelijk zal worden uitbesteed.

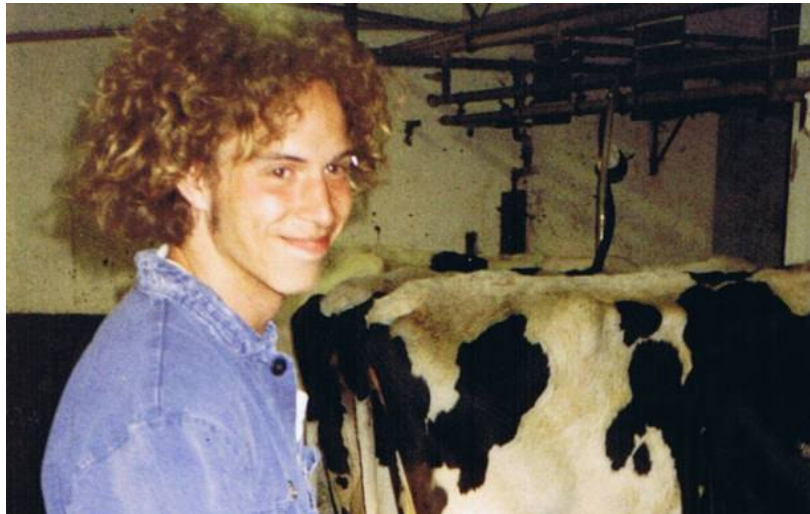
Dit kan door een onderhoudscontract af te sluiten met de Hoeve Rijckevorsel. Op deze wijze kan de beschikbare arbeid en het beschikbare materieel effectief en efficiënt worden ingezet. Op deze wijze kan de ontwikkeling van de landgoederen eveneens bijdragen aan de rentabiliteit van de bedrijfsvoering van de Hoeve Rijckevorsel. Er is immers gesteld in het Gebiedsontwikkelingsplan De Bonnen dat de landgoederen kunnen worden gezien als een economische drager van het gebied.

DE GROENE BONNEN

6.8.2 Onderhoud Natuurgebieden

In de nabij gelegen natuurgebieden Kapittelduinen, Staelduinse Bos en Orangebuitenpolder zal ook het nodige aan onderhoud moeten worden verricht. De Stichting Het Zuid-Hollands Landschap is (toekomstig) eigenaar van deze gebieden. Het verdient aanbeveling dat deze stichting kiest voor één bedrijf welke de onderhoudswerkzaamheden verricht en feitelijk zou de Hoeve Rijckevorsel hiervoor de aangewezen partner moeten zijn. Ook hiervoor geldt dat een samenwerking op deze wijze een efficiënte inzet kan betekenen van kennis, arbeid en materieel en derhalve een bijdrage betekent aan de rentabiliteit van de Hoeve Rijckevorsel.

DE OOSTENRIJKER DANIEL WARTLIK BIJ DE KOEIEN

6.8.3 Onderhoud Overige Opdrachtgevers

Vanuit de Hoeve Rijckevorsel kan er niet alleen onderhoud worden verricht aan en in de natuurgebieden van de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap, maar het is ook mogelijk om met de beschikbare arbeid en het aanwezige materieel in de omgeving onderhoud te verrichten voor het Hoogheemraadschap van Delfland, de (deel)gemeente, de provincie en/of particuliere opdrachtgevers.

LEEN VREUGDENHIL

6.8.4

Advieswerk

Zowel Weterings als Vreugdenhil hebben de afgelopen decennia menigeen met raad en daad terzijde gestaan. Er werd - mede door hun opleiding - veelvuldig een beroep gedaan op hun kennis en ervaring. Menig advies is verstrekt met als dank een flesje wijn, een bosje bloemen of een aangeboden diner. Vriendendiensten zullen mogelijk blijven, maar het spreekwoord luidt niet voor niets *“al te goed is buurmans gek”*.

Zowel Weterings als Vreugdenhil hebben op een aantal terreinen een specifieke deskundigheid opgebouwd die kennelijk gewaardeerd wordt. Inzet van deze deskundigheid vraagt tijd en aandacht die ten koste gaat c.q. kan gaan van de normale bedrijfsvoering en het normale gezinsleven. In het verleden kon men zich de luxe veroorloven de gevraagde hulp te bieden. In de huidige situatie zal daar een vergoeding voor worden gevraagd. Dit betekent dat beide heren bereid zijn advieswerk te verrichten tegen een vooraf afgesproken honorarium.

HERMAN WETERINGS (en Naomi)